

do niego. Kronika pokazuje w formie krótkiej i neutralnej aktualne wydarzenia, uznane za ogólnie interesujące. Natomiast w filmach dokumentalnych wykorzystuje się materiał rzeczywistości do rozmaitych celów i w rezultacie powstają różnorodne filmy, od obiektywistycznych relacji wizualnych poczynając, na płomiennych orędziach społecznych kończąc². Oba gatunki – kronika i film dokumentalny – istnieją od dziecięcych dni filmu i w mniejszym lub większym stopniu potwierdzają słowa wypowiedziane kiedyś przez Feliksa Mesguicha na temat filmów Lumière'a: „Jego obiektyw otwiera się na świat”.

Jednakże obiektyw kamery realizatora filmu faktu otwiera się tylko na cząstkę świata. Kroniki i filmy dokumentalne przedstawiają nie tyle jednostkę i jej wewnętrzne konflikty, ile świat, w którym ona żyje. Jak pisze Rotha, film dokumentalny „liczy na zainteresowanie człowieka światem, który go otacza”. Chcąc dokładnie sprecyzować tę sprawę, Rotha kontynuuje: „Jeśli są [w filmie – przyp. tłum.] ludzie, to są podporządkowani zasadniczemu tematowi. Ich prywatne namiętności i zgryźliwości są bez znaczenia”³. To stwierdzenie jest niezmiernie istotne, ponieważ wynika zeń, że filmy faktu nie badają wszystkich stron materialnej rzeczywistości. Pomijają to, na przykład, co dotyczy „prywatnych namiętności”, a o czym relacjonuje intryga dramatyczna. Także „specjalne tryby rzeczywistości” zdają się znajdować poza zasięgiem możliwości filmów faktu. Konsekwencje tych ograniczeń omówimy pod koniec rozdziału.

Zakres analizy

Kronika filmowa nie stwarza problemów, które należałoby omówić w niniejszej pracy. Spełnia, naturalnie, minimum wymagań podejścia filmowego, tendencja realistyczna przeważa w niej nad tendencją do konstrukcji formalnych. Wyraźne dążenia kreacyjne byłyby zresztą sprzeczne ze sprawozdawczą funkcją tego gatunku. Zdjęcia w kronice filmowej wtedy najlepiej spełniają swe zadania, jeżeli przypominają spontaniczne zdjęcia migawkowe, jeżeli świadczą o błyskawicznej improwizacji, nie zaś o dbałości o staranną kompozycję. Nie należy jednak sądzić, że lekceważymy znaczenie rozsądnego wyboru w czasie wykonywania zdjęć i przy montowaniu materiału kroniki⁴.

Nie potrzebujemy także brać pod uwagę filmów oświatowych. Służą one do przekazania użytecznej wiedzy i określonych umiejętności, ale nie ma ścisłego związku między filmowym ujęciem zagadnienia a rezultatem dydaktycznym. Filmy psychologiczne, wyprodukowane